

Egy forradalmár polgár emlékére

Tizenhárom éve halt meg Krassó György

MODOR ÁDÁM

N ehéz megindultság és feltörő érzelmek nélkül felidézni annak az embernek arcát és alakját, aki az 1956-tal kezdődő korszak élő lelkiismereteként vonult be a magyar történelembe. Krassó György forradalmár, politikai fogoly, szamizdatkiadó és -szerző, aki a forradalmat követő megtorlás következményeként rég elmúlt 40 éves, mire befejezhette egyetemi tanulmányait. Ő, aki jeles diplomája és fénylő szelleme ellenére sem dolgozhatott soha közgazdászként, alkalmi munkákból, fordításokból, rokkantnyugdíjasként kereste kenyerét. Szervi szívbjaja és halálkárosodása volt, de ez egyetlen másodpercig sem akadályozta abban, hogy több végéről égetve a gyertyát, a budapesti ellenzék egyedülálló szereplőjeként már életében rajongva szeretett és nyíltan gyűlölt figurává váljon.

Krassó szókimondása, rigorózus ragaszkodása a tényekhez és a törvényekhez visszatetszést keltett nemcsak a maradék keményvonalas kommunistában, akik az ÁVO fénykorát sírták vissza a legvidámabb barakk pocsolyaszocializmusában, de az óvatos reformerek falmelléki okoskodásai is kicsorbultak Krassó érvelésén, ami mindig az akasztottak, az agyonverték, a megnyomorítottak, a börtönükből soha nem szabadulók igazságát és életét szembesítette holmi gazdasági reformkákkal. De nem fogadták el, és folyamatosan támadták, módszerolták őt a „demokratikus ellenzék” maszkjába bújó egykori maoista, guevaraista, lukácsista, renegát marxista kádergyerekek csoportosulásai is. Még a budapesti szamizdatkiállítás katalógusában is hibásan vindikálja magának Haraszi Miklós tanulmánya az első sokszorosított szamizdatkiadvány kétes dicsőségét; nem a Demszky Gábor AB Kiadójánál 1980-ban megjelent Kései bevezetés a kádárizmusba című Haraszi-írás volt az első fecske, hanem Háy Ágnes kiadói jelzés nélkül – Krassó gondozásában – közreadott Szex című könyvecskéje, 1979-ben. Igaz, e munka nem szűken vett politikai témát dolgozott fel, csupán az emberi lét talán legmeghatározóbb jelenségét tárta elénk a rajzolóművész és a pszichológus, Mérei Ferenc szemével.

Ilyen, minden oldali nyomás közepette hozta létre a nyolcvanas évek elején Krassó Magyar Október néven egyszemélyes szamizdatkiadóját, ami mutatós külsejű és tartalmas kötetivel talán a nagy nemzetközi hírnévre vergődött, 1981 óta megjelenő Beszélő folyóiratnál is fontosabb, katalizátorszerepet játszott a belső átalakulás folyamataiban. A Beszélő a pártállam tájékoztatási hivatalától 1982-ben lapengedélyt kért, Krassó soha nem fordult engedélyért szellemi termékek kiadásához. Ő jogaiban bízó és meggyőződésében megingathatatlan polgárként, semmiféle taktikai megfontolásnak nem engedve üzte az ipart, a szamizdatkönyv-kiadást. A szellemi újjászületés, a nyílt, egyenes beszéd – az általa szervezett '56-os megemlékezések – legendákat és hazugságokat oszlató hatással voltak a hazugság kultúrájában felnövő ifjú nemzedékek számára.

Ugyanezt a szerepet töltötték be Bibó István írásai az '56-os forradalomról, Szász Béla szívbe markoló emlékezése a Rajk-perre, Hruscsov titkos beszéde Sztálin bűneiről és Orwell lidércnyomások antiutópiája, az 1984, mind-mind felért Amerika felfedezésével a fiatal olvasók számára. A pokol szörnyű bugyrai nyíltak meg, nem tükör által homályosan, hanem színről színre láttunk. Nehéz ezt ma az internet, a kábel- és műholdas televíziók, a mobiltelefonok agyakat szikkasztó világában belátni, hogy néhány szép kiállítású, cenzúrázott könyv, amiket a gondolatrendőrség magyarországi technikusai a háton eldoboztak, micsoda távlatokat nyitott az új történelemszemlélet és az antikommunista politizálás előtt. Krassó 1985. november 22-én hagyhatta el először hazáját, nyugati útlevelemmel a zsebében. Angliába

utazott, ahol rövid idő leforgása alatt életre hívta a Magyar Október Sajtószolgálatot, amely a Zsille Zoltán és Koncz-Balajthy Anna által Bécsben működtetett Bibó Press utódként friss hírekkel és információkkal látta el a nyugati tömegtájékoztatási szerveket, angol és magyar nyelven. A telefont és a telexet tette ezzel a legfőbb információs fegyverré, és kiterjedt kapcsolatain keresztül mindig tudott friss hírekkel, adalékokkal szolgálni a nagy hírügynökségek lomha hírszolgáltatási versenyében. 1989-ig segítette a hazai szamizdatkiadók munkáját: pénzzel, technikával, könyvekkel, kapcsolatok építésével.

Hazatérésére néhány nappal 1989. június 16. előtt került sor. A titkosrendőrség kitüntetett figyelmétől övezve, Laokoön módjára próbálta kiharcolni, hogy beszédet mondhasson a Hősök terén az '56-os mártírok végtisztességének megadásakor. Ezt azonban a Történelmi Igazságtétel Bizottság, a kommunista párt (MSZMP) felső vezetése, a pártállam titkosrendőrsége, a nemrég alakult pártok és az amerikai nagykövét (Mark Palmer) népfrontos koalíciója akadályozta meg. Látna a magyar átalakulás szabadrablás jellegét (spontán privatizáció), az átalakuló MSZMP farkasból báránná maszkírozását,

az új pártok kapzsi karrierizmusát a külföldi támogatások megkaparintásában. Mindezek arra az elhatározásra vezették, hogy 1989 júniusának végén létre hívja az utca pártját. Ekkortól a magyar politikai élet új színekkel gazdagodik, de a kommunizmus évtizedei alatt megdermedt és megalvadt viselkedési beidegzettségeknek, a félelem és rettegés lassan oldódó görcseinek csak a felszínét karcolja meg a Magyar Október Párt akciói. Ebben természetesen felelős a korabeli hivatalos nyilvánosság, ami igyekszik idézőjelek és ironizáló kommentárok közé helyezni Krassó látványos, de jelentős tömegeket meg nem mozgató utcai happeningjeit. Az állandó aktivizmus, a pártba küldött ügynökök belső viszályt szító ügyködései és a kerekasztal lovagjainak paktumpolitizálása felőrlik Krassó életerejét.

Két látványos akcióval hívja fel a figyelmet az alakuló demokrácia férges almájára: elégeti a kopogtatócédulákat az 1990-es választási kampány idején (de előtte lefénymásolja őket...), a

többpárti parlament alakulásával egy időben sátrat vert a Kossuth téren, hogy tiltakozzon a békés átvedlés politikája ellen. Krassó a polgári értékek, a becsület, a tisztesség, az emberi jogok érvényre juttatását követelte egész pályája során. Miután 1956. október 25-én hat napot töltött az ÁVH fogságában, és saját szemével látta a forradalom győzelme miatt farkasból báránná átvadló ávosok viselkedését, börtönben hallotta a bitófához indulók utolsó kiáltásait, soha többé nem engedett a pesti srácok és '56 igazából.

Élete fő munkája a baloldali elkötelezettségű angol történész, Bill Lomax Magyarország, 1956 című könyvének magyarra fordítása, és több év kutatómunkáját igénylő lábjegyzetekkel és kommentárokkal történő megfejtése. A könyv több nyugati kiadás után csak Krassó külföldre távozását követően jelent meg Demszky kiadójánál, a forradalom harmincadik évfordulójára. Az olvashatatlanra kicsinyített szöveg sokakat elriasztott megvásárlásától, pedig az ekkoriban szintén az AB Kiadónál megjelent kötet, Eörsi István Lukács Györgyről írott drámája jól olvasható szedéssel és formátumban jelent meg, igaz, ezt tartalma miatt nem kapkodták el a szamizdatvásárlók. Krassó temetésén 1991-ben beszédet mondott Göncz Árpád, Demszky Gábor, Zsille Zoltán, Nagy Jenő, Pálkás Róbert. A búcsúztatást Iványi Gábor és Donáth László tartotta.

Életének megkeserítői sírjánál kezdték életműve kifosztását. Barátai búcsúbeszédét az elektronikus sajtó munkatársainak tüntetően zajos elvonulása jelezte. Fejfáján három évszám áll: 1932–1956–1991. Talán nem járunk messze az igazságtól, amikor azt mondjuk: ha élne, ma is szervezné az igazságkeresők pártját.